

IK WIL ZIEN WAT MIJN HAND ZEGT

Tatjana Gerhard, van 30 november 2024 tot
5 januari 2025, PLUS-ONE Gallery (South),
Antwerpen, plus-one.be

Interview
Christine Vuegen

TATJANA GERHARD

Op 30 november opent de nieuwe solotentoonstelling van Tatjana Gerhard in PLUS-ONE Gallery in Antwerpen. Valt er al iets te verklappen? Bij mijn bezoek aan haar atelier in Gent nog niet heel veel. Het voelt wat ongemakkelijk intiem om schilderijen in wording te zien, die niet bestemd zijn voor de ogen van de buitenwereld. Ze vormen een mooie aanleiding voor een gesprek over het schilderproces, haar Zwitserse en Kroatische roots, haar evoluerend oeuvre.

Vervormde figuren verschenen altijd al in de schilderkunst van Tatjana Gerhard (1974, Zürich). Ergens onderweg ontstond een sterk gefragmenteerde figuratie. Een hoogtepunt was *Rag Doll Act* in 2018 bij Be-Part in Waregem, een soloshow van schilderijen, tekeningen en frottages. De titel slaat op een komische circusact met een clown die als een lappenpop door twee mensen wordt gemanipuleerd. Hoe vrouwen werden afgebeeld door mannelijke kunstenaars als Ingres en Manet, die visie op de vrouw nam ze ook in het vizier.

Macht en onmacht, manipulatie en controle zijn terugkerende thema's. De eerste solo bij PLUS-ONE was *The Power of Illusion - The Illusion of Power* in 2022. Nog meer expressief en ruwer. Een brutaal geborsteld schilderij met een geruite achtergrond doet me wat denken aan René Magritte in zijn *période vache*, die getuigt van een heerlijk je-m'en-foutisme. 'Ja, dat is het', lacht Tatjana Gerhard. 'Je m'en fous, ik vind het zo bevrijdend om zo te werken. Op het moment dat ik schilder, kan het me niet schelen wat anderen ervan vinden.'

Het was Deweer Gallery in Otegem die de schilderkunst van Tatjana Gerhard ontdekte in Zürich en in 2010 introduceerde in België. Hetzelfde jaar verhuisde ze naar Gent (haar ex-man is Belg). In haar atelier ontstaan nu meerdere schilderijen, meestal op een vrij groot formaat. Deformatie, deconstructie en fragmentatie lijken nog mee te spelen, maar op een andere manier.

CV (Christine Vuegen) Komt er al een thema tevoorschijn?

TG (Tatjana Gerhard) Het huis. Hier zie je een huis en daar en daar ook. Waarom het huis? Ik woon hier al veertien jaar, maar het gevoel van thuis heb ik hier minder dan in Zwitserland, waar ik ben opgegroeid. In België heb ik geen familie, behalve mijn twee zonen. Het is ook de taal. Ik spreek vlot Nederlands, maar het is niet hetzelfde. Ik ben half Zwitsers en half Kroatisch. Mijn moeder is Kroatisch en ik spreek ook Kroatisch. Als kind had ik al die twee huizen waar ik me thuis voel. Thuis zijn in die landen met die taal en die omgeving, die achtergrond heb ik altijd heel rijk gevonden. Uiteindelijk wil je toch ergens stranden waar je kunt zeggen: hier hoor ik thuis. Daar was ik waarschijnlijk naar op zoek en misschien heb ik nu toch het gevoel dat je dat ook een beetje in jezelf kunt vinden. Die twee plaatsen blijven wel een rol spelen, ik zoek ze elk jaar op.

CV In een kleiner nieuw doek voor de tentoonstelling is een hand met een penseel aan het schilderen. Het brengt me bij de vraag: is elk schilderij een soort zelfportret?

TG De titel van dit schilderij is *Ich*. De hand met het penseel is voor mij belangrijk. Terwijl ik schilder, probeer ik het denken uit te schakelen. Ik wil zien wat mijn hand zegt. Dat lijkt me authentiek en het houdt het werk spontaan en levendig. Toeval en het speelse zijn ook belangrijk. Als je die niet toelaat, kan je nooit verrast worden. Ik schilder snel. Het is olieverb, dus elke laag moet drogen. Ik kijk er lang naar en dan speelt het denken wel mee. Tot ergens een impuls komt om weer te schilderen. Hoe moet het verder en wanneer stop je? Dan heb je toch ook weer controle over wat je doet. Ik werk altijd aan meerdere doeken tegelijk. Ze wachten op een reactie of een antwoord van mij. Het is eigenlijk een constante dialoog met mezelf. Schilderen of kunstenaar zijn is een fantastische vrije ruimte om te denken en te reflecteren, al zijn mijn gedachten misschien niet meer leesbaar. Als ik volg wat mijn hand zegt, dan is het in zekere zin altijd een soort zelfportret. Ik besef meer en meer dat ik mezelf blootgeef.

CV Was dat vroeger niet het geval?

TG Ik heb altijd vanuit het onbewuste geschilderd. Misschien wil ik me meer beschermen net omdat ik me de laatste jaren realiseer dat er zoveel van mezelf in mijn werk zit. Ik wil meer en meer afstappen van het narratieve en naar het abstracte gaan. Abstractie en kleurgebruik kunnen ook iets uitdrukken. Ik merk dat ik dikwijls contrasterende kleuren gebruik, het gebeurt gevoelsmatig. Herkenbare elementen zullen niet snel verdwijnen, denk ik, maar ik wil niet dat mijn werk te leesbaar is.

CV Hoe beslis je dat een schilderij is voltooid?

TG Het is geen snelle beslissing. Het is een gevoel dat het schilderij het recht heeft om te zijn zoals het is. Ik kan niet zeggen dat ik niet twijfel. Twijfel is iets waar een kunstenaar niet zonder kan. Het is de motor om kritisch te blijven voor jezelf. Ik heb graag dat het nog wat onaf lijkt, dat het niet is bevoren, dat het dynamisch blijft. In mijn schilderproces werk ik heel radicaal. Het is goed mogelijk dat ik alles overboord gooi zodat weer iets nieuws kan ontstaan. Bij een werk dat voltooid is kloppen alle delen.

Atelierzicht Tatjana Gerhard, 2024, foto Tom Van Hee

CV Tegenwoordig hebben je schilderijen titels en vroeger niet. Hoe komt dat?

TG Het schilderen zelf is nog altijd heel onbewust en spontaan, gelukkig maar. Ik ben me wel meer bewust van wat ik geschilderd heb. Daarom kan ik gemakkelijker een titel geven, maar die hoeft niet per se iets te vertellen over het werk. Vorig jaar hing in de groepstentoonstelling *Disabstraction Sunrise* in PLUS-ONE een groot werk van mij met een figuur waar een figuur op zit en die heeft een masker in de hand. De titel is *Laugh*. Je kan je afvragen: wie moet lachen? Ik vond het passend, maar ik kan niet echt verklaren waarom. Waar ik naar streef, is dat mijn werken meerduidig of ambigu blijven.

CV Op je website zag ik oudere tekeningen en die kunnen grappig zijn. Zo begon ik in je schilderijen ook iets grappigs te zien. Nu is die gele vogel in een nog onaf schilderij behoorlijk cartoonesk. Hoe belangrijk is humor?

TG Het is niet iets dat ik opzoek, maar misschien is het toch een criterium dat meespeelt om te beslissen of een werk

af is of niet. Heeft het iets humoristisch? Dat speelt waarschijnlijk een rol. Ik vind het fijn dat er een tegenwicht is voor de zwaarte.

CV In 2010 exposeerde je bij Deweer in Otegem voor het eerst solo in België en hetzelfde jaar opende in het Helmhaus in Zürich je eerste museumsolo. Donkere droomachtige schilderijen uit die tijd lijken mijlenver verwijderd van het recente werk. Kan je iets vertellen over de evolutie?

TG Dat is veertien jaar geleden en die evolutie is stapsgewijs gebeurd. In het begin schilderde ik op plastic. Ik was zoekende, en op plastic kon ik de dunne olieverf makkelijk wegvegen. Figuren zijn er altijd geweest, omdat ik het gevoel had dat ze iets kunnen symboliseren. Het moesten niet-realistische figuren zijn. In die fase van het onbewuste schilderen ontwikkelde ik dan een andere gladde drager door canvas te prepareren met gesso en lijm. Over het schilderij kwam nog een laag vernis, als een spiegel.

CV 'Achter de zachte penseelstreken gaat een ongemakkelijke visie op de menselijke soort schuil', schreef S.M.A.K.-directeur Philippe Van Cauteren ooit in een tekstje. Van die zachte penseelstreken blijft niets over.

TG (*licht*) Iemand in Zwitserland maakte een mooie opmerking over mijn werk van toen en nu. Hij zei dat wat toen borrelde onder het bevallige spiegelgladde glanzende oppervlak nu met een ruwe kracht naar buiten is gekomen.

CV Boven je eettafel zag ik een werkje op plastic met een figuur die twee gezichten heeft, iets dat op allerlei manieren terugkomt. Bij gebroken, gefragmenteerde figuren kan je denken aan het kubistisch perspectief. Picasso noemde *Les Femmes d'Alger* zijn eerste exorcismeschilderij. Is schilderen voor jou een vorm van exorcisme?

TG Hm, dat klinkt alsof mijn duivels worden uitgedreven. Maar die heb ik niet, of niet dat ik weet. Ik voel me heel goed. De fragmentatie ontstaat gewoon tijdens het schilderen: wegneemen, openlaten, de compositie, de kleuren, hoe je schildert. Wat

ik wel gemerkt heb, en dat gebeurt nog altijd, is dat de grenzen van een figuur verschuiven en openbreken als ik aan het schilderen ben. De grenzen zijn belangrijk in het werk zelf, maar het gaat ook over je grenzen als persoon. Laat je alles binnenkomen of stel je grenzen? Dat is ook een thema. Het is dan eerder wat van buiten naar binnen komt, en dan via het schilderen weer een weg naar buiten moet vinden. Het kan dan ook als een soort verteren gezien worden in plaats van exorcisme.

CV Waarom schilderkunst? En dan ook nog de menselijke figuur, een millennia-oud onderwerp in de kunst.

TG Het is net een uitdaging om iets te maken dat nog niet bestaat. Ik geloof dat het nog mogelijk is om een eigen beeldtaal te ontwikkelen. Wat ik wil maken, is iets dat ik zelf nog nooit heb gezien. En iemand anders ook niet. Voor mij is schilderkunst het perfecte medium omdat ik vooraf geen plan moet hebben. Ik kan het laten gebeuren. Het is voor mij het meest directe medium. Je kunt daarmee iets creëren dat nog niet bestond en dat mogelijk is met schilderkunst. Schilderen is ook heel

tactiel en heel sensueel om te doen. Ik geniet van de verf, van de eindeloze mogelijkheden. En ik geniet om ernaar te kijken, naar dat tactiele. Ik ben eigenlijk verliefd op schilderkunst (*lacht*).

CV In je woning hangt naïeve kunst van de Kroatische schilder Josip Generalić, onder meer een klein achterglasschilderij, een cadeau bij je geboorte. Ben je opgegroeid met kunst?

TG Mijn moeder kende de kunstenaar. Als kind vond ik het niet mooi en dat heeft me vragen doen stellen over wat kunst is. Mijn grootmoeder schilderde wel, op borden, heel mooi. Maar ik ben de eerste van de familie die kunstenaar is geworden. Ik ben opgegroeid in Zwitserland, in de bergen. Daar heb je geen musea. Mijn eerste museumervaring was in Venetië en Firenze, een trip met mijn ouders toen ik negen of tien was. Botticelli en zo meer, ik stond superlang voor die werken.

CV In je atelier zie ik kindertekeningen van je zonen, illustraties bij cassettes met sprookjes die je als kind beluisterde, je notitie- en schetsboeken, een pocket met de brieven van Van Gogh. Allemaal inspiratiebronnen?

TG Natuurlijk ben ik omringd door dingen die me inspireren. Maar in mijn werk kan je nooit zeggen: het komt van dit of van die kunstenaar. Kunstenaars die me aanspreken zijn bijvoorbeeld Paula Rego omwille van de thematiek en Baselitz omwille van de manier waarop hij schildert. Ook die Kroatische naïeve kunstbeweging is een inspiratie. En ik vind Asger Jorn en ook Munch heel sterk. Ik hou van Matisse omwille van het vlakke en van Bonnard omwille van het kleurgebruik. Als je van heel dichtbij naar een schilderij van Bonnard kijkt, is het abstract. Ik vind het ook belangrijk dat mijn werk zowel van ver als van dichtbij boeiend is. Andere kunstenaars die een invloed op mij hebben zijn Bacon, Ensor, Picasso, Soutine, Lüpertz, Brusselmans, De Kooning en Guston.

CV De maatschappij en wat in de wereld gebeurt, komt er iets van in je werk?

TG Misschien, maar ik kan er de vinger niet op leggen. Ik denk eerder dat mijn directe omgeving meer impact heeft op mij.

CV Opgegroeid zijn in de bergen, heeft dat impact op je werk?

TG Dat heeft zeker invloed. Het zijn niet alleen de bergen. In Kroatië is het de zee. Wat ik altijd gemerkt heb, is hoe overweldigend de bergen en de zee zijn en hoe klein we als mens zijn, hoe machteloos ook.

CV Wanneer begreep je dat je kunstenaar zou worden?

TG Het heeft zich opgedrongen, kan je zeggen. Als kind en puber schilderde ik veel en vond het rustgevend. Ik wist niet goed wat te studeren. Leraar tweedimensionaal werk leek me fijn. Ik ben naar Zürich gegaan om te studeren aan de kunst-hogeschool met het idee om later les te geven. Maar ik vond het belangrijk om werk te maken. In 2005 kreeg ik mijn eerste solotentoonstelling in Zürich. Hetzelfde jaar bezorgde Galerie Artdirekt in Bern me een residentie in Berlijn. Na afloop huurde ik zelf iets. Ik ben twee jaar in Berlijn gebleven. Ik zette toen alles op één kaart, de kunst. In 2006 was mijn eerste solotentoonstelling in galerie Rotwand in Zürich, die toen nog staubkohler heette, direct een succes.

CV Waarom wilde je kunstenaar zijn?

TG Eigenlijk dacht ik daar vroeger niet veel over na. Ik heb gemerkt dat het fijn is om mijn gevoelens te kunnen uiten op papier of doek of wat dan ook. En dat het helpt om mezelf en anderen beter te begrijpen. Natuurlijk, er bestaat al zoveel kunst. Waarom is het überhaupt noodzakelijk om vandaag nog kunst te maken? Elk individu is uniek, want iedereen heeft een ander verhaal, andere ervaringen, andere herinneringen, een andere achtergrond. Het is mijn subjectieve verhaal, maar ik denk dat het tegelijk collectief is. Ik heb dat ook als ik naar werk van andere kunstenaars kijk, dan kan ik een link voelen of een verwantschap. Ik ben nu twintig jaar bezig en mijn werk verandert continu, want ik verander en de wereld verandert. Ik heb het gevoel dat er toch een rode draad is, maar ik zet ook graag een stap naar links of naar rechts. De vrijheid om dat te doen, vind ik superbelangrijk.

CV In 2022 was je tentoonstelling *Schutzwand* in Mayday in Bazel een picturale installatie met schilderijen, muurschilderingen en een wand met een gekartelde opening, een doorkijk. Ben je van plan om nu ook zoiets te doen?

TG Die kunstruimte in Bazel bestaat niet meer. Het is een ruimte aan de haven waar de matrozen zich wisten, een heel dominante ruimte met een vloer van rode tegels en vrij hoge plinten van dezelfde tegels. Ik maakte die setting omdat ik dacht dat de ruimte zou clashen met mijn schilderijen. Het is niet in me opgekomen om zoiets te doen in PLUS-ONE. Ik denk dat de schilderijen op zich al zullen uitdagen.

Wat ik gemerkt heb, is dat de grenzen van een figuur verschuiven en openbreken als ik aan het schilderen ben. De grenzen zijn belangrijk in het werk zelf, maar het gaat ook over je grenzen als persoon. Laat je alles binnenkomen of stel je grenzen?

TATJANA GERHARD, *Ich*, olieverf op doek, 65 x 58 cm, 2024, courtesy studio Tatjana Gerhard, foto de kunstenaar